

Josef Petr Ondok: Paměti

Vzpomínky na studijní léta/Muklovský Vatikán

Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), Brno, 2022, 213 s.,
ISBN 978-80-7325-547-3.

V roce 2022 přistoupilo brněnské Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK) k vydání *Paměti* Josefa Petra Ondoka složených ze dvou memoárových textů *Vzpomínky na studijní léta* a *Muklovský Vatikán*.

Josef Petr Ondok, řeholník Kongregace bratří Nejsvětější svátosti (petrinů), v roce 1951 tajně vysvěcený na kněze, rovněž i vědec, nositel doktorátu z logiky a filosof, byl ve vykonstruovaném procesu *Bárta a spol.* odsouzen komunistickou justiční mašinérií 1. listopadu 1952 k 17 letům vězení za údajnou velezradu. Skutečným důvodem, pro který se znelíbil komunistické moci, však byla jeho činnost ve studentských vzdělávacích kroužcích Katolické akce. Z drastického trestu odnětí svobody v délce 17 let si Josef Petr Ondok odseděl v nejkrutějších věznicích tehdejší doby, a to včetně několikaletého pracovního nasazení v uranových dolech, celých 12 let.

Úvodní část knihy obsahuje předmluvu docenta ThDr. Rudolfa Svobody, Th.D., děkana Teologické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, s jeho osobní vzpomínkou na osobnost a práci Josefa Petra Ondoka. Dále navazují úvodní slova, kterých se ujali prof. PhDr. Jiří Hanuš, Ph.D., a Mgr. Jan Vybíral.

První z memoárových textů s názvem *Vzpomínky na studijní léta* je zajímavým a poutavým čtením, které nás seznámí s mládím autora, jeho dospíváním a je svým způsobem určitou sondou do osobnosti autora v té době se utvářející a jeho nezaměnitelného smyslu pro humor. Děj této části nás tak nejprve zavádí do internátu v klášteře petrinů¹ v Českých Budějovicích, do kterého autor nastoupil v roce 1939. S notnou dávkou jemného humoru nám zde popisuje denní režim internátu,

¹ Diecézní řeholní kongregace bratří Nejsvětější Svátosti (CFSsS), kterou založil v roce 1888 v Českých Budějovicích diecézní kněz P. Klement Petr a která po pauze způsobené brutálním zásahem komunistů úspěšně obnovila svou činnost v roce 1990 a je živým společenstvím řeholníků.

způsoby internátní výuky a výchovy, jakož i duchovní péči o studenty. Autorovo nadání při líčení povah a charakterů lidí, které během svého života potkal, se v této části memoárových textů odráží ve zmínkách o pedagogích petrinského internátu a jeho spolužácích. Stranou nezůstává popis aktivit ve volných chvílích, které klášterní řád vyhrazuje bratřím pro pěstování jejich zálib, kdy autor se angažoval v hraní divadla, realizaci své lásky k přírodě, a své humorně líčené „marné“ snahy naučit se hrát na housle. Skutečnost, že velká část studijních let autora časově spadá do temného období nacistické okupace, kdy kongregace přes veškerá omezení pokračovala ve své činnosti, se též nemohla nezrcadlit v jeho vzpomínkách. Dočteme se tak o faktických dopadech německé okupace na každodenní život v internátu, vnější změnu společenské atmosféry, jakož i o osobní a jistě značně stresující zkušenosti autora s nálety a bombardováním na konci války.

Následující stránky *Vzpomínek na studijní léta* popisují studia v brněnském semináři a na Filosofické fakultě Masarykovy univerzity, kde autor začal studovat filosofii a češtinu se záměrem budoucího pedagogického působení na gymnáziu. Do záměrů a plánů budoucí životní dráhy autora však neblaze – stejně jako do osudů a životních plánů statisíců ba dokonce milionů lidí v naší zemi – zasáhly události února 1948 a uzurpace moci komunisty. Následovalo nucené ukončení studia v semináři, neboť došlo k ukončení existence všech seminářů a zřízení pouze jednoho semináře (zprvu v Praze, později v Litoměřicích) pod komunistickou kontrolou, do něhož odmítl nastoupit.

Velký otazník se rovněž objevil nad dokončením autorových studií na Filosofické fakultě Masarykovy univerzity, neboť předpokladem pokračování ve vysokoškolském studiu se staly komunistické prověrky, kterými však autor – ke svému velkému překvapení – zázračně či kvůli chvilkovému polevení komunistických „prověrkářů“ v bdělosti úspěšně prošel.

Na závěrečných stránkách této první části *Pamětí* je popisován rychlý sled pouňorových událostí, emigrace a zatýkání některých autorových přátel, likvidace klášterů v roce 1950 a internace řeholníků. Na samém konci prvního memoárového textu je stručně zmíněno zatčení autora komunistickou Státní bezpečností, na což plynule navazuje druhý díl *Pamětí* nazvaný *Muklovský Vatikán*.

V textu *Muklovského Vatikánu* autor líčí s obdivuhodným nadhledem, lehkostí a na mnoha místech i s laskavým humorem zcela jistě dramatické období svého života, kdy se stal obětí zvučle komunistické justice a byl odsouzen k dlouholetému

trestu odnětí svobody. *Muklovský Vatikán* po úvodní autorově předmluvě obsahuje čtyři kapitoly korespondující s názvy věznic, v nichž autor strávil dlouhých 12 let. Děj knihy nás tak zavádí do věznice Mírov, do Tábora L na Jáchymovsku, do Leopoldova a do Valdic – Kartouz.

Již v autorově předmluvě je osvětlen samotný název knihy *Muklovský Vatikán*, který je odvozen od staré budovy v leopoldovské věznici, do které byli nastěhováni vězni z církevního prostředí za účelem jejich izolace od ostatních vězňů z důvodu, aby – jak sám autor uvádí – nemohli ohrozit socialistickou převýchovu ostatních vězňů svou ideologií a náboženskými předsudky. K obdobné, více či méně důsledné, separaci vězňů z církevního prostředí od ostatních vězňů docházelo i v dalších věznicích tehdejší doby. Jak však autor s notnou dávkou humoru popisuje, v některých případech byla tato izolace záměrně prolamována ze strany samotných bachařů, a to často z důvodu ochrany prominentních vězňů. Tak tomu bylo například v případě odsouzenců ze Slánského komunistické skupiny, jakož i jiných komunistů, k jejichž zatčení místní strana přistupovala z iniciativy Moskvy a na její nátlak, případně si v případě osobních závistí a rivalského boje o místa ve straně vyřizovali i čeští a slovenští soudruzi sami takto své vzájemné účty při vnitrostranických čistkách. A také oni byli od roku 1952 v hojném počtu odsouzeni k trestu smrti, a ještě v hojnějším počtu k dlouhodobým trestům odnětí svobody. Prvotní zkušenosti z vězení ukázaly, že tito noví vězňové nebyli přijímáni spoluvězni, kteří byli až dosud jejich oběťmi, s otevřenou náručí, ale často se na apelplatzu a jiných skrytých příležitostech setkali s vážným ublížením na zdraví, pročež sovětsí dozorcí apelovali na československou správu, aby to nepřipouštěla, neboť tím přicházeli o laciné pracovní síly pro gratis poskytovaný vývoz uranu a jiných surovin z naší země do Ruska.

Československé komunistické vedení věznic bylo donuceno k nápravě a jako jediné řešení našli to, že ty komunisty křivě obviněné ze špionáže ve prospěch USA (ve skutečnosti však opravdové zločince, kteří měli tolik nekomunistů na svědomí) zachránili tak, že je začali umisťovat mezi kněze, protože těm Kristovy morální zásady nedovolovaly ani spravedlivou mstu.

Také pro vězněné kněze byla používána bohatou českou lidovou tvořivostí vytvořená zkratka MUKL, což je zkratka pro výraz MUŽ URČENÝ K LIKVIDACI. Samozřejmě po jisté době i desetiletích, kdy svou dřinou v nejtěžších provozech vytvořili především oni základ bohatství občanské společnosti SSSR

i ČSR, které se tak navždy staly jejich dlužníky. Oddělením pro kněze se asi v deseti československých věznicích dostalo podle leopoldovského vzoru rovněž lidového názvu MUKLOVSKÝ VATIKÁN.

Následující kapitoly popisují jednotlivé etapy autorova věznění s poutavým líčením života za mřížemi komunistických žalářů a zřejmým důrazem na popis charakterů a životních příběhů osobností z prostředí církve, které autor během svého věznění potkal. V kapitole Mírov je popsáno autorovo setkání s teologem *Josefem Zvěřinou*, který – jak autor uvádí – se stal jeho velkým životním druhem při procházení kriminály naší vlasti. V této kapitole je rovněž zachycen silný dojem, který na autora udělala osobnost dominikánského převora *Jakuba Zemka*, který otevřeně odhalil komunistický podvod s volbami z 30. května 1948.

Autorovo setkání s pestrým spektrem vězňů, a to od letců RAF přes prominentní komunistické vězně, až po výrazné osobnosti z prostředí církve je zachyceno v kapitole Leopoldov. Z těchto osobností nelze opominout autorovo setkání s *Václavem Vaškem*, bývalým diplomatem a členem hluboké duchovní skupiny Rodina pod vedením druhé univerzitní profesorky v Čechách PhDr. Růženy Vackové (1901–1982), která si odseděla 16 let odnětí svobody a nepřijala rok před koncem trestu amnestii, když jí nebyla splněna podmínka úplné rehabilitace. Však se také stala po svém propuštění s pomocí Ducha svatého iniciátorkou obrácení více mladých mužů do katolické církve a ke kněžství.

Pan Václav Vaško (1921–2009), smíšeného českého a slovenského původu, je autorem mnoha rovněž čtivých a napínavých děl zabývajících se historií katolické církve od roku 1945 až po své dlouhodobé uvěznění a Ondokovým literárním souputníkem.

Autor recenzované knihy popisuje mnoho tajů z věznění *Štěpána kardinála Trochty* či biskupa *Stanislava Zely*. Autorovo nedobrovolné putování komunistickými vězeními uzavírá kapitola Valdice – Kartouzy, kam byli přesunuti věznění kněží z Leopoldova, kteří nebyli propuštěni při amnestii v roce 1960. Zde je popsáno setkání s knězem *Antonínem Mandlem*, který byl ve vykonstruovaném monstrprocesu *Zela a spol.* odsouzen k 25 letům vězení. Při popisu tohoto setkání autor vyjadřuje hluboký obdiv k osobnosti *Antonína Mandla* a jeho širokému rozhledu nejen v teologii, ale též v uměleckých a literárních oblastech.

Jak autor sám uvádí, cílem jeho díla není popisovat hrůzy komunistických kriminálů či dokumentovat dobu perzekuce církve komunistickým režimem, nýbrž

evokovat atmosféru soužití stovek kněží v podmínkách komunistického vězení, v němž se setkaly osobnosti různého typu. Autor tak s velkou mírou citlivosti, jakož i s humorem v jistém smyslu kontrastujícím s realitou nejtvrdějších komunistických věznic padesátých i šedesátých let, popisuje různé způsoby vyrovnávání se jednotlivých osobností s nastalou situací a jejich vzájemné interakce. Při líčení těchto situací se projevuje vysoká míra autorova soucitu a respektu k vzájemně se lišícím charakterům jiných lidí, vězňů, bonzáků, bachařů i vězeňských lékařů, z nichž jeden měl přezdívku Mengele. Poutavé vyprávění knihy *Muklovský Vatikán* a náhled na osudy vězňů postižených komunistickým bezprávím ze značně jiné perspektivy, než jakou nabízejí jiná díla touto tematikou se zabývající, lze čtenářům vřele doporučit.

Memoárový text *Muklovský Vatikán* byl poprvé jakožto samostatná kniha vydán Centrem pro studium demokracie a kultury ve spolupráci s Českou křesťanskou akademií v roce 2005. Pro obrovský zájem a okamžité rozebrání celého vysokého nákladu přistoupilo nakladatelství CDK již v roce 2007 k druhému vydání celé knihy. Nyní, v rámci *Paměti* vydaných letos, v roce 2022, dochází již k třetímu vydání Muklovského Vatikánu. *Vzpomínky na studijní léta* byly poprvé publikovány v 6. čísle časopisu *Církevní dějiny* v roce 2010. Přestože každý z obou recenzovaných memoárových textů byl a může být samostatnou knihou, jsme rádi, že nakladatelství CDK Brno se rozhodlo vydat tentokrát oba spisy najednou v jednom svazku. Tyto souborné *Paměti* poslouží čtenáři jako výborná četba, v níž se oba spisy navzájem skvěle doplňují. Věřím, že všichni čtenáři je budou číst, stejně jako já, doslova „jedním dechem“.

Tomáš Tuza
redakčně rozšířeno